

FILOZOFICKÁ FAKULTA
Univerzita Karlova

NOIS
POIS
pro kulturu

MINISTERSTVO
KULTURY

SPOLEČENSKÁ A TEORETICKÁ VÝCHODISKA PROJEKTU

doc. PhDr. Martin Kopecký, Ph.D.

PhDr. Michal Šerák, Ph.D.

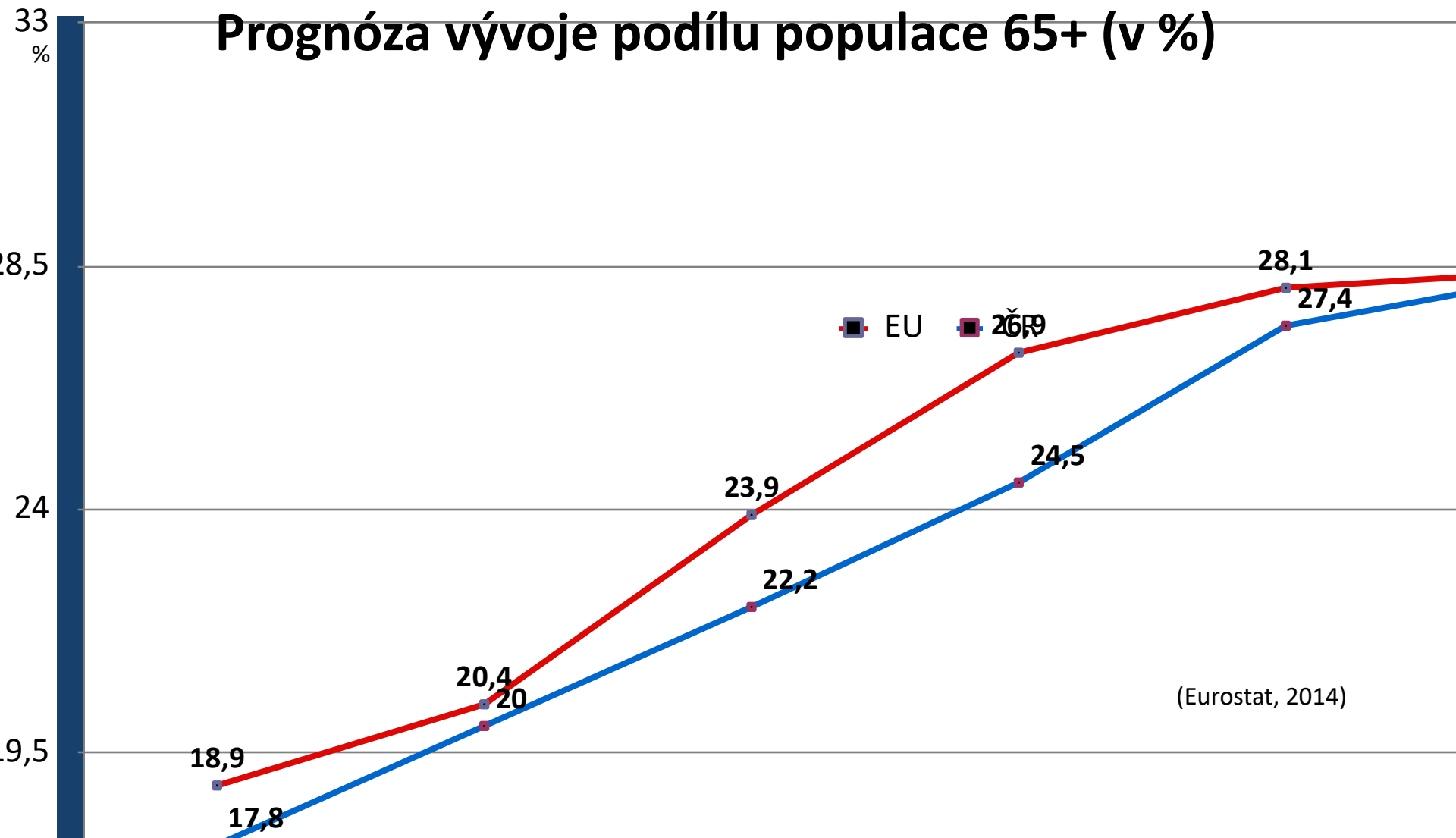
Katedra andragogiky a personálního řízení

Filozofická fakulta

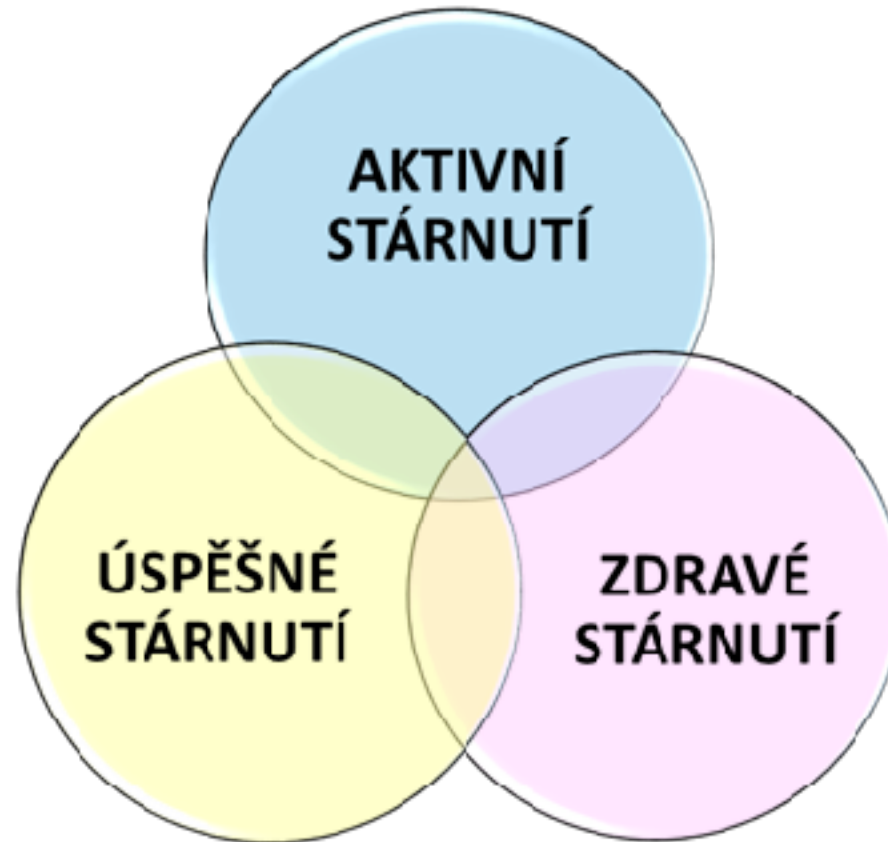
Univerzita Karlova

Prognóza vývoje podílu populace 65+ (v %)

(Eurostat, 2014)

TEMATIZACE V KONTEXTU VEŘEJNÝCH POLITIK

Principles for Older People (OSN, 1991)

Towards a Europe of All Ages (Evropská komise, 1999)

Active Ageing: A Policy Framework (WHO, 2002)

The Global Strategy and Action Plan on Ageing and Health (WHO, 2016)

Česká republika:

Strategie přípravy na stárnutí společnosti 2019–2025

Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013–2017

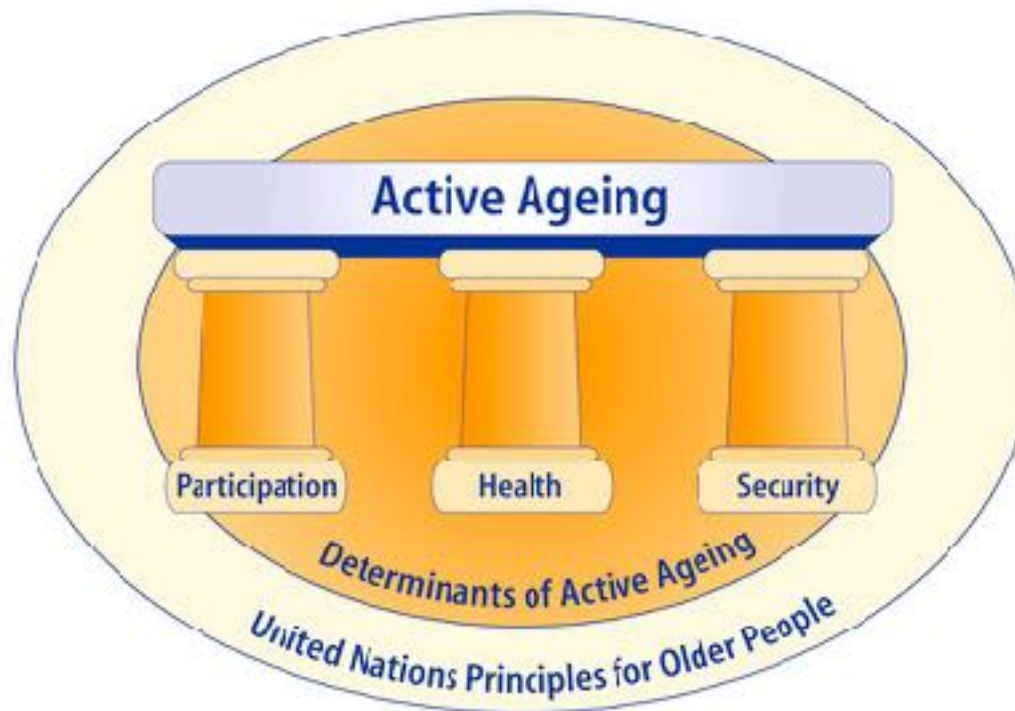
Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008 až 2012

Národní program přípravy na stárnutí na období let 2003 až 2007

Slovo „aktivní“ by mělo znamenat zejména přetrvávající participaci na společenském, ekonomickém, kulturním, duchovním i občanském dění.

The three pillars of a policy framework for Active Ageing

STRATEGIE PŘÍPRAVY NA STÁRNUTÍ SPOLEČNOSTI 2019-2025

- Výzkumy ukazují, že kvalitu života a spokojenost seniorů zvyšují aktivity **spojené s participací na životě komunity**, vnímané jako smysluplné.
- Senioři při participaci ve společnosti mnohdy narážejí na **ageismus** a diskriminaci.
- Trávení volného času má u seniorů a senierek často spíše **pasivní** charakter.
- Zejména v případě opuštěných seniorů a senierek, jež nejsou v kontaktu se svou rodinou, je zcela zásadní komunita. S tím, jak senioři stárnou, tráví stále více času ve svém **bezprostředním okolí**. Většinu svého času stráví ve svém okolí **29 %** osob ve věku 60–69 let, ale již **65 %** osob starších 80 let.
- Pro seniory je rovněž důležité **sdílení** zážitků a předávání zkušeností ostatním generacím.

- Významným fenoménem spojeným s ageismem je segregace.
- Americký sociolog H. P. Chudacoff (1989) nazývá moderní společnost **vrstevnickou**: lidé se silně identifikují s věkovými skupinami, které fungují jako náhradní zdroj identity.
- Mladí lidé a senioři mají tendenci trávit život odděleně, aniž by mezi nimi vznikaly bližší vazby podporující vznik kolektivní identity. Ve společnosti souběžně dochází k přeceňování rozdílů mezi oběma skupinami.

■ Fenomén **generace** podle K. Mannheim (1952) – příslušnost ke **generaci** je v sociálním životě zásadní, lidé si přirozeně rozumějí s příslušníky téže generace

■ **Vyhraněné přístupy:**

a) konzervativní pohled: G. K. Chesterton: společnost jako **společenství živých, mrtvých a ještě nenarozených**; Durkheim: **výchova jako metodická socializace**, uvedení do kultury těch, kteří v ní ještě nejsou „doma“, těmi, kteří v ní plně žijí.

b) konfliktualistický pohled: T. Roszak: generační střet jako zásadní a **trvalá lidská otázka**

■ Výzkum:

Jak je tomu v současné ČR – oblast lokální a regionální kultury? Podmínky současné společnosti – stárnoucí i mládnoucí (z hlediska preferovaného životního stylu)

Prostředí kultury „zdola“ – tj. odlišné od kultury „masové“ („konzumní“) i „klasické“ („vysoké“), možnost sdílení; model: podnět, obsah, interakce

Zájem o mezigenerační učení, nemožnost přímé návaznosti na existující výzkum a publikace

- Participace na kulturním životě (společnosti, komunity, obce) představuje aktivizační faktor a rovněž plní funkci veřejné platformy pro setkávání lidí různých generací a mezigenerační učení.
- Lokální kultura tedy může **posilovat mezigenerační komunikaci** také ve smyslu sdílení kulturního obsahu a předávání hodnot, zlepšování existujících a vytváření nových sociálních vztahů a vzájemného **poznávání** příslušníků různých generací.
- Na základě mnoha analýz bylo prokázáno, že jsou to právě **starší dospělí a senioři**, kteří mají esenciální roli v rozvoji komunity (Newman, Hatton-Yeo, 2008, s. 38).
- Mezi mladými lidmi, kteří se účastnili mezigeneračních programů se seniory, byly zaznamenány **pozitivní změny** ve vnímání seniorů. Prokazatelně dochází k oslabování některých sociálně-patologických jevů (MacCallum et al., 2006).

Podnětná jsou zjištění Eurobarometru z r. 2009 (European Commission, 2009) zaměřeného na mezigenerační solidaritu: čtyři pětiny dospělých obyvatel České republiky si přejí, aby místní orgány veřejné správy více podporovaly vztahy mezi mladými a starými lidmi.

Kultura jako platforma pro sblížení generací je zatím málo frekventovaným cílem působení institucí veřejné správy v ČR.

Nicméně i na úrovni evropských institucí (např. Evropský parlament) je reflektován vliv kultury a umění na duševní, tělesnou a sociální pohodu starších osob (viz evropský manifest Long Live Arts Manifesto)

Rovněž odborné publikace o mezigeneračním učení domácí i zahraniční provenience (např. Rabušicová a kol., 2017; Schmidt-Herta et al., 2014; Lidová et al., 2016 aj.) téma kultury a soužití generací reflektují zcela nedostatečně.

Určitou výjimku představuje výzkum *Šetření kulturní dimenze života seniorů* (NIPOS, 2006–2007).

VÝZKUM FUNKCE LOKÁLNÍ KULTURY V INOVACI ŽIVOTNÍ STYLU (KATEDRA TEORIE KULTURY FF UK V PRAZE, 1992–1994)

- Aktivizace lokálních společností **nevyplyne automaticky** z uplatnění administrativních nebo ekonomických opatření. Spočívá **ve změnách v myšlení a jednání** lidí.
- Vývoj lokální kultury je do velké míry **autonomní**.
- Sociokulturní potenciál se vyvíjí vysoce diverzifikovaně a je determinován řadou latentních rozporů a tenzí, jež mají v podtextu často povahu **generačního konfliktu**:
  - > střet zastánců tradice a inovace
  - > střet starousedlíků a nově přistěhovaných
  - > střet zájmů různých generací
- Jádrem sociokulturních zdrojů a mechanismů revitalizace lokálních společností představují převážně lidé ve **středním věku a s vyšším vzděláním**, bez ohledu na místo narození.
- Nejstarší věkové skupiny představují hlavní oporu **uchování tradičních rysů** životního stylu a kulturních vzorců.

STÁRNUTÍ NA VENKOVĚ: NEZODPOVĚZENÉ OTÁZKY ENVIRONMENTÁLNÍ GERONTOLOGIE (FAKULTA SOCIÁLNÍ STUDIÍ, MASARYKOVA UNIVERZITA, 2016– 2018)

- **Nárůst občanské angažovanosti** a účasti na životě spolků, který lze pravděpodobně připsat souladu tlaků na aktivizaci seniorů „shora“ i „zdola“.
- Tyto aktivity mají **svá genderové specifika**.
- Čeští venkovští senioři jsou subjektivně zdravější, mají vyšší příjmy a menší náklady na bydlení, mají lepší vztahy ve svém sousedství, ve kterém se cítí bezpečně a jsou s ním o něco pevněji spjati.
- Městští senioři jsou zvýhodněni lepší dopravní infrastrukturou a příležitostmi pro kulturně produktivní aktivity, které mohou být i funkcí jejich v průměru vyššího vzdělání.
- Diference mezi životním stylem seniorů ve městě a na venkově se kontinuálně **marginalizují**.

EUROPEAN COMMISSION. *Flash Eurobarometr 269. Intergenerational Solidarity. Analytical Report*. European Commission, 2009.

EUROPEAN COMMISSION. *Green Paper „Confronting Demographic Change: A New Solidarity between the Generations“* [online]. Brussels: COM(2005) 94 final. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0094:FIN:EN:PDF%20>

EUROPEAN COMMISSION. *Towards a Europe of All Ages – Promoting Prosperity and Intergenerational Solidarity*. [online]. Brusel, 1999. Dostupné z: http://ec.europa.eu/employment_social/social_situation/docs/com221_en.pdf

MacCALLUM, Judith et al. *Community Building Through Intergenerational Exchange Programmes: Report to the National Youth Affairs Research Scheme* [online]. Canberra: Australian Government Department of Families, Community Services and Indigenous Affairs, 2006. Dostupné z: <http://foi.deewr.gov.au/documents/community-building-through-intergenerational-exchange-programs>

NEWMAN, Sally a Allan HATTON-YEO. *Intergenerational Learning and the Contributions of Older People* [online]. *Ageing Horizons*, 2008, No. 8, 31–39. Dostupné z: <http://riolis.ipleiria.pt/files/2011/03/Intergenerational-Learning-and-the-Contributions-of-Older-People.pdf>

NIPOS. *Active ageing jako výzva pro kulturu v ČR. Sborník příspěvků z konference*. Praha: NIPOS, 2016. ISBN 978-80-7068-313-5.

RABUŠICOVÁ, Milada a kol. *Mezigenerační učení. Teorie, výzkum, praxe*. Brno: Masarykova univerzita, 2017. ISBN 978-80-210-8460-5.

SCHMIDT-HERTA, Bernard, Sabina JELENC KRAŠOVEC a Marvin FORMOSA (eds.). *Learning across Generations in Europe. Contemporary Issues in Older Adult Education*. Rotterdam: Sense Publishers, 2014. ISBN

FILOZOFICKÁ FAKULTA
Univerzita Karlova

NAI
PO S
pro kulturu

MINISTERSTVO
KULTURY

Děkujeme za pozornost !